

Általános tantárgyi bevezető

Célok és feladatok

A *társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek* tantárgy sokoldalú társadalomtudományi műveltséget közvetít, és komplex módon segíti a diákok állampolgári szocializációját. Alapvető feladata, hogy felkészítse a tanulókat arra, hogy felelős társadalmi, politikai és gazdasági szerepet tudjanak vállalni a demokratikus közéletben, valamint a munka és az üzleti élet területén. Mindez több, a diákok számára szervesen összetartozó területen fogalmazódik meg, amelyekhez nagyon okféle pedagógiai megközelítés és módszer társulhat.

A tantárgy bemutatja a különböző társadalomtudományok – szociológia, szociálpszichológia, politológia, jogtudomány, közgazdaságtudomány – fogalomrendszerét és megközelítési módjait, amelyek révén a diákok képesek lesznek tudatosabban értelmezni társadalmi tapasztalataikat, és könnyebben eligazodnak majd az egyre bonyolultabbá váló társadalmi viszonyok között. Demokratikus gondolkodási és cselekvési mintákat és szerepeket közvetít. Kiemelt szerepet vállal a diákok szociális kompetenciáinak – beszéd-, vita- és döntési készségek, együttműködési készségek – erősítésében.

Óraszámok évfolyamonként:

Az adott évfolyamok valamelyikén választható tantárgy.

osztály/évfolyam	9. évf.	10. évf.	11. évf.	12. évf.
Minden osztály	-	-	2/0	2/0

Szükséges tanulói segédletek

Tankönyv, munkafüzet, ppt-s bemutatók, interaktív tábla, projektor, internetes iskolapad

A tananyag elsajátítás, az ellenőrzés és az értékelés módszerei

A *társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek* módszertani sajátossága az induktivitás, amely a tanítás személyességében és a társadalmi gyakorlathoz való közelségben jelenik meg. Szemlélete szorosan kötődik az aktuális társadalmi gyakorlathoz, illetve a diákok társadalmi tapasztalataihoz. Ebből következően számtalan életszerű kompetenciafejlesztő feladat, esetelemzés, gyűjtés, projekt kapcsolódik a tárgy tanításához.

A diákok értékelése részben hagyományos módon, részben csoport- és projectmunka keretében történik meg. (Felelet, dolgozat, témazáró, illetve csoportmunka és szituációs gyakorlat kollektív értékelése, valamint esettanulmányok és projectmunkák osztályozása.)

Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek

<i>A tananyag elsajátítást szolgáló módszerek</i>	<i>Az ellenőrzést szolgáló módszerek</i>	<i>Az értékelést szolgáló módszerek</i>
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Szakszöveg jegyzetelési módjainak gyakorlása ❖ Szakszöveg néma értő olvasása, megadott szempontok szerinti feldolgozása (adatkeresés, lényegkiemelés, kérdés megfogalmazása stb.) ❖ Ábrák elemzése, készítése ❖ Táblázatok adatsorainak értelmezése, készítése ❖ Modellek magyarázata ❖ Videofilm megtekintése, kiértékelése ❖ Diakép megtekintése, kiértékelése ❖ Internet, CD ROM keresési feltételek szerinti használata ❖ Témaszpecifikus folyóiratcikkek jegyzetelése ❖ Megfigyelések a lakókörnyezetben ❖ Adatgyűjtés a gazdasági, társadalmi környezetben ❖ Terminus technicusok szótár segítségével történő magyarázata ❖ Térbeli folyamatok, jelenségek összehasonlító elemzése ❖ Egy szabadon választott téma komplex feldolgozása és bemutatása (kiselőadás, tábló, írásbeli beszámoló, ppt-s előadás [prezentáció]) ❖ Definíció alkotása és értelmezés 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ A tantárgy fogalmainak felismertetése ❖ Eredmények kiszámításának levezetése ❖ Alkotások kiállítása ❖ Földrajzi és jelenkor történeti nevek bemutatása a falitérképen és a vaktérképen ❖ Rövid szóbeli értékelés megtartása egy adott témában ❖ A tanuló által végzett vizsgálatok módszereinek és eredményeinek kiértékelése ❖ Tájékozódást segítő feladat végrehajtása ❖ Munkalapok, tesztek megoldása, diagnosztikus mérés ❖ Szóbeli felelet ❖ Írásbeli felelet ❖ Egyéni és csoportos megbeszélés ❖ Vetélkedő ❖ Házi dolgozat készítése 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Tanulói értékelés (elemző önértékelés, diáktárs elemzése) ❖ Tanári értékelés (formatív és szummatív) ❖ Zsűrizés (alkotások esetén) ❖ Külső szakértő bevonása

Helyi tanterv

11/12. évfolyam- minden osztálytípus

Éves óraszám: 72 óra (36 x 2)

Tematikai egység	Egyén és közösség	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás	Korábbi történelmi, földrajzi, irodalmi és művészettörténeti ismeretek különböző kultúrák emberképéről és társadalmi viszonyairól. A tradicionális és a modern társadalom fogalmának ismerete és példák segítségével történő jellemzése. Személyes tapasztalatok egyén és közösség viszonyrendszeréről.	
Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
<p><i>Emberképek</i> Az ember biológiai és társadalmi meghatározottsága. Különböző kultúrák emberképe. Az antropológia tudománya. Résztevé megfigyelés.</p> <p><i>Beilleszkedés a társadalomba</i> Szocializáció és identitás. Társadalmi szerepek. A szocializáció alapvető közegei: család, iskola, kortárs csoport, média.</p> <p><i>Emberi kapcsolatok</i> A hatékony társadalmi kommunikáció. Sztereotípa és előítélet. Konfliktus és konfliktuskezelés. Szerepjátékok.</p> <p><i>Kultúrák és közösségek</i> Társadalmi értékrendek. Kulturális sokféleség. Hagyományok és szokások. Történelmi közösségtípusok működésének elemzése.</p> <p><i>Társadalmi együttélési szabályok</i> A társadalmi szerződés elve és működése. A társadalmi norma és normaátadás. Az illem. Az erkölcsi szabályok és társadalmi érvényesülésük.</p> <p><i>Jogok és kötelességek</i> A jogrend fogalma. Az alapvető jogágak. A jogviszony. A gyermekek jogai, diákjogok és kötelességek. Esettanulmány készítése: diákjogi eset.</p>		<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> társadalomtörténeti részek a magyar és a világtörténelemben.</p> <p><i>Földrajz:</i> Magyarország és a Kárpát-medence földrajza; a magyarság által lakott területek.</p> <p><i>Etika:</i> Felelősség a társakért. Családi élet. Hátrányos élethelyzetek. Társadalmi igazságosság és/vagy kölcsönös segítség. A betegekkel és szegényekkel való törődés mint erkölcsi kötelesség.</p> <p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> a média társadalmi szerepe.</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Identitás, szocializáció, társadalmi szerep, kultúra, hagyomány, szabály, törvény, társadalmi szerződés, Polgári Törvénykönyv, Büntető Törvénykönyv, sztereotípa, előítélet, konfliktus.	

Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek

Tematikai egység	Társadalmi viszonyok	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Történelmi és irodalmi példák a mikro- és makro társadalom működéséről. A társadalmi tagoltság történelmi formájának ismerete. A polgári nemzetek és nemzeti kisebbségek kialakulásának tudása. Ismeretek a magyarországi társadalomfejlődés főbb vonásairól, a nemzeti kisebbségek kialakulásáról, a romák helyzetéről, a szegénység társadalomtörténeti okairól. Személyes tapasztalatok a mai magyar társadalomról.	
Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
<p><i>Életmód</i> Az életmód fogalma és elemei. Néhány történelmi életmódtípus elemzése. Fogyasztói magatartások gyűjtése: lakóhely, étkezési és öltözködési szokások. Munkaidő, szabadidő. Esetelemzés: ünnepek és hétköznapiak a mai Magyarországon.</p> <p><i>Család és iskola</i> A család fogalma és funkciói. Családi szerepek. Nemzedékek együttélése. A tekintélyelvű és a demokratikus családmódel. Nők és férfiak a társadalomban: a két nem viszonyának változásai. Az iskola társadalmi szerepe. Az iskolai tudás jellegének átalakulása: az élethosszig tartó tanulás fogalma. Az iskola közösségteremtő és szocializációs funkciói. A helyi társadalom.</p> <p><i>Nemzet, nemzeti közösségek</i> A nemzet politikai és kulturális fogalmai. A magyar nemzettudat sajátosságai. A hazafiság néhány történelmi példája. Jellegzetes hungarikumok. A nemzeti kisebbség fogalma. Roma kisebbség Magyarországon. Projekt munka: a határainkon túl élő magyar közösségek, a magyarországi nemzeti kisebbségek.</p> <p><i>A társadalmi tagoltság</i> A társadalom rétegződése életkor, nemek, műveltség, vagyoni helyzet, foglalkozás, településformák, vallás és etnikum szerint. Multikulturális társadalomszemlélet. Demográfiai viszonyok. Korfa. Statisztikai adatok elemzése.</p> <p><i>Hátrányos helyzet és deviáns viselkedés</i> A hátrányos helyzet fogalma. A hátrányos helyzet főbb típusai: szegénység, testi és szellemi fogyatékoság. Esettanulmány vagy projekt készítése. A szociálpolitika tudománya. Karitatív tevékenység.</p> <p><i>A szociológia tudománya</i> A szociológiai kutatás alapvető kérdései és módszertani sajátosságai. Időmérleg készítése.</p>		<p><i>Történelem:</i> A XVIII–XX. századi társadalomtörténet; demográfiai változások. Kisebbség, többség, nemzetiségek. Az átalakuló társadalom és gazdaság a XIX–XX. században. A nők és a férfiak életmódja. A társadalmi mobilitás problémái; a cigány (roma) társadalom története, helyzete és integrációjának folyamata. Szegények és gazdagok világa. A határon túli magyarság helyzete. Magyarok a nagyvilágban.</p> <p><i>Etika:</i> az etnokulturális csoportok, nemzeti és vallási kisebbségek, illetve a többségi társadalom közti konfliktusok, az együttélés erkölcsi problémái.</p> <p><i>Földrajz:</i> a magyarországi társadalmi-gazdasági fejlődés jellemzői a XX. században. A magyarországi régiók földrajzi jellemzői.</p>

Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek

<p><i>A szociálpszichológia tudománya</i> A szociálpszichológiai kutatás alapvető kérdései és főbb módszerei. Tömegjelenségek. A média hatása. Esetelemzés: tömeglélektani helyzetek.</p>	<p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret: a mediatizált világ; tömegkultúra új jelenségei.</i></p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<p>Antropológia, szociológia, szociálpszichológia, szociálpolitika, multikulturális társadalom, korfa, demográfia, életmód, család, nemzet, nemzetiség, kisebbség, többség, szolidaritás, önkéntesség, karitatív tevékenység, szubkultúra, kortárs csoport, média, helyi társadalom, hátrányos helyzet, deviancia, tömegjelenség.</p>

Tematikai egység	Állampolgári ismeretek	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	<p>Történelmi és irodalmi példák a nemzeti és az európai kultúra értékeiről, a politikai rendszer működéséről, valamint a felelős állampolgári magatartásformákról. Személyes tapasztalatok az iskolai közélet, illetve diákönkormányzat működéséről, valamint a regionális és az országos politika aktuális kérdéseinek ismerete a médiából vett példák alapján.</p>	
Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
<p><i>Mi a politika?</i> Magánérdek és közérdek. A politika fogalma. A demokratikus társadalmi és állami berendezkedés fő sajátosságai, a demokratikus közélet fő jellemzői. A hatalommegosztás elve. Írásos vagy szóbeli elemzés készítése.</p> <p><i>Állampolgári jogok és kötelességek</i> Az állampolgárság fogalma. Az alapvető emberi jogok. Egyéni és közösségi jogok. Állampolgári kötelességek. Esetelemzés: a jogok és kötelezettségek érvényesülése egy konkrét eset alapján.</p> <p><i>A törvényhozó és a végrehajtó hatalom a mai Magyarországon.</i> Az Alkotmány szerepe. A törvényhozó hatalom rendszere. A végrehajtó hatalom rendszere. A köztársasági elnök szerepe. Politikai pártok. Szimulációs gyakorlat: felkészülés az országgyűlési és a helyhatósági választásokra.</p> <p><i>A bírászkodás és az erőszakszervezetek</i> A bírászkodás rendszere Magyarországon. Látogatás, vagy szimulációs gyakorlat: egy bírósági tárgyalás. Jogi alapismeretek: jogsérelem, jogorvoslat. A rendőrség jogai és kötelezettségei.</p> <p><i>Önkormányzatiság és a helyi társadalom szervezetei</i> Az önkormányzatiság fogalma. A helyi önkormányzatok szervezete és működése. A közigazgatás rendszere.</p>		<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: a politikai hatalom és a politikai ideológiák történelmi formái.</i></p> <p><i>Földrajz: az EU kialakulása, jellemzői, tagállamai.</i></p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret: A modern nyilvánosság kialakulása. A mediatizált világ. A tömegkultúra új jelenségei, hálózati kommunikáció.</i></p> <p><i>Etika: Jogok és kötelességek. Erkölcs és politika. Lelkiismeret és véleménynyilvánítás szabadsága. Nyilvános beszéd a tömegmédiákban; médiaetika.</i></p>

Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek

<p>Esetelemzés: helyi társadalmi konfliktusok keletkezése és kezelése. A civil társadalom szervezetei. Projektmunka: egy civil szervezet bemutatása.</p> <p><i>Hivatalos dokumentumok – hivatalos ügyek</i> Állampolgári dokumentumok: személyi igazolvány, lakcímkártya, diákigazolvány, útleve, adóazonosító, TAJ kártya, jogosítvány. Hivatalos ügy intézése vagy szimulációs gyakorlat.</p> <p><i>Az Európai Unió és az európai polgárok</i> Az Európai Unió kialakulása és céljai. Az Európai Unió alapvető intézményrendszere. Az európai polgárság jogai és kötelességei.</p>	<p>Állampolgárság és nemzeti érzés. Nemzeti szolidaritás. Áldozat a hazáért; az együttélés erkölcsi problémái.</p> <p><i>Mozgóképek és médiaismeret:</i> A mediatisált világ. A tömegkultúra új jelenségei; hálózati kommunikáció.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Alkotmány, köztársasági elnök, miniszterelnök, magánérdek, közérdek, politika, állampolgári jogok és kötelességek, a demokratikus politikai rendszer, parlamenti és helyhatósági választás, politikai pártok, állampolgári kötelesség, kormányablak, járás, önkormányzat, helyi társadalom, Európai Unió, európai polgár.</p>

Tematikai egység	Gazdasági és pénzügyi ismeretek	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Történelmi, földrajzi, gazdasági ismeretek a termelés és fogyasztás rendszeréről, illetve a bankok működéséről, valamint irodalmi példák a munkaadók és munkavállalók világáról. A fogyasztással, termeléssel, munkavállalással és a pénzkezeléssel kapcsolatos személyes tapasztalatok.	
	Ismeretek/fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok
	<p><i>Az állam gazdasági szerepvállalása</i> Állami költségvetés. Adópolitika: adók és járulékok. Az állam piaci és nem piaci feladatai. Az állami redisztribúció. Információgyűjtés vagy esetelemzés: a mai magyar gazdaság a számok tükrében.</p> <p><i>Vállalkozások és vállalkozók</i> Vállalkozási formák. Vállalkozások létrehozásának és működtetésének módja. A vállalkozások és a piac kapcsolata. Projektmunka: üzleti terv. Esettanulmány készítése: a vállalkozói gondolkodásmód és életforma.</p> <p><i>A pénzpiac működése</i> Monetáris politika. A nemzetközi és a hazai bankrendszer működésének alapja. Pénzügyi tranzakciók fő típusai. A megfontolt hitelfelvétel. A pénzügyi közvetítők. A pénzügyi rendszerrel foglalkozó írott vagy audiovizuális médiaszövegek feldolgozása.</p> <p><i>Munkaadók és munkavállalók</i> A munkaviszony. Munkaadók és munkavállalók jogai és</p>	<p><i>Történelem:</i> a gazdasági viszonyok magyar és világtörténelmi megjelenései.</p> <p><i>Földrajz:</i> A magyar gazdaság jellemzői. A globális világgazdaság napjainkban. A nemzetgazdaságok és a világgazdaság; gazdasági integrációs folyamatok napjainkban, gazdasági globalizációs folyamatok. A monetáris világgazdaság működése.</p> <p><i>Etika:</i> Önmegvalósítás, önkorlátozás, önismeret, önértékelés. A jólét és a jó élet fogalmának megkülönböztetése.</p>

Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek

<p>kötelezettségei. Hazai és nemzetközi munkaerő-piaci elvárások. Felkészülés a munkaerő-piacra való kilépésre: önéletrajz, motivációs levél írása. Szimulációs gyakorlat: az állásinterjú.</p>	<p><i>Mozgóképek és médiaismeret:</i> A mediatizált világ. A tömegkultúra új jelenségei; hálózati kommunikáció.</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<p>Monetáris rendszer, IMF, költségvetés, adó, biztosítás, járulék, személyi jövedelemadó, áfa, juttatások, társadalombiztosítás, nyugdíjjárulék, költségvetési intézmény, költségvetési egyenleg, deficit, infláció, pénzpiac, monetáris politika, jegybank, kereskedelmi bank, megtakarítás, forrás, tőzsde, értékpapír, rt., kft., kkt., bt., egyéni vállalkozás, szövetkezet, üzleti terv, biztosító társaság, pénzügyi közvetítő rendszer, munkaerőpiac, munkaadó, munkavállaló, foglalkoztatás, munkaviszony, önéletrajz, motivációs levél, munkajog, munkaszerződés, társadalombiztosítás, munkanélküliség, munkanélküli ellátás, álláskeresési támogatás.</p>

Tematikai egység	Jelenismeret	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Történelmi és földrajzi ismeretek a társadalmi-gazdasági makro folyamatok jellegéről. A globalizáció fogalmának és folyamatainak ismerete: személyes és médiából vett példák alapján.	
	Ismeretek/fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok
	<p><i>Gazdasági és társadalmi világrend az ezredforduló után</i></p> <p>A gazdasági növekedés dilemmái. A demográfiai folyamatok ellentmondásai. A multinacionális és nemzeti gazdaságok ellentmondásai, illetve az állami és nemzetközi politikai szerepvállalás ellentmondásai.</p> <p>Biztonságpolitika: terrorizmus, migráció. Az európai integráció kérdései.</p> <p>Civilizációs konfliktusok: etnikai, környezeti, vallási, gazdasági kérdések. Esetelemzés: a fejlett világ elöregedése – fiatal fejlődő államok.</p> <p>Napjaink helyi konfliktusai: Közel-Kelet, Közép-Kelet, délszláv régió, Fekete-Afrika, India és Pakisztán Esetelemzés: Jugoszlávia felbomlása – okok, következmények</p> <p><i>Az életmód átalakulása</i> A globalizáció folyamata.</p>	<p><i>Történelem:</i> Az információs-technikai forradalom és a tudásipar. A globális világgazdaság új kihívásai és ellenmondásai. A technikai fejlődés feltételei és következményei. A fenntarthatóság dilemmái. A civilizációk, kultúrák közötti ellentétek kiéleződése.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> a mediatizált világ. A tömegkultúra új jelenségei. A hálózati kommunikáció.</p> <p><i>Földrajz:</i> a globális világgazdaság napjainkban, globális környezeti problémák;</p>

Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek

<p>A fogyasztói társadalom válsága. A munka világának átalakulása. Az információs társadalom kialakulása. Az élethosszig tartó tanulás szükségessége. A hálózati kultúrák növekvő szerepe. A nemek közötti viszony és a család kulturális, gazdasági és társadalmi funkcióinak átalakulása.</p> <p><i>Felelősség a jövőért</i> A fenntartható fejlődés elvei. Szellemi és vallási körkép az ezredfordulón. „Gondolkodj globálisan – cselekedj lokálisan”. Vita vagy esetelemzés: személyes jövőképek.</p>	<p>népesség, népesedés, urbanizáció; fejlődő és fejlett országok gazdaságának jellemzői.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> Környezet és fenntarthatóság.</p> <p><i>Etika; filozófia:</i> A fenntarthatóság fogalma. Bioetikai állásfoglalások napjainkban. Lokalizáció és önrendelkezés: az emberi lépték helyreállítása. Az emberiség közös öröksége. A jövő nemzedékek jogai.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Globális felelősség, környezettudatosság, fenntarthatóság, terrorizmus, migráció, információs társadalom, élethosszig tartó tanulás, hálózati kultúra, lokalitás.</p>

A továbbhaladás feltétele

A tanulók ismerik az alapvető társadalomtudományi megközelítéseket, a társadalmi viszonyok legfontosabb elemeit, s e tudás birtokában képesek a mindennapi életben felmerülő erkölcsi problémák felismerésére és kezelésére.

Értéktételeiket ésszerű érvekkel tudják alátámasztani, képesek a felelős mérlegelésen alapuló döntésre. Rendelkeznek az etikai és közéleti vitákban való részvételhez, saját álláspontjuk megvédéséhez, illetve továbbfejlesztéséhez szükséges készségekkel és képességekkel.

Képesek elfogadni, megérteni és tisztelni a magukétól eltérő nézeteket.

Ismerik azokat az értékelveket, magatartásszabályokat és beállítódásokat, amelyeknek a közmegegyezés kitüntetett erkölcsi jelentőséget tulajdonít.